

UUDISTUNUT KUNTOUTTAVAN SOSIAALITYÖN ERIKOISTUMISKOULUTUS

Työelämän osaamistarpeet edellä

Työelämässä toimivien ammattilaisten erityisosaamisen syventäminen on jo pitkään ollut yksi keskeinen avainkysymys. Sosiaali- ja terveydenhuollossa työvoiman osaamisen vahvistaminen ja ajantasaistaminen on ajankoh- taista erityisesti meneillään olevan sosiaali- ja terveydenhuollon uudistuksen (SOTE-uudis- tuksen) ja maakuntauudistuksen vuoksi. Li- säksi viime vuosina toteutetut sosiaalihuol- tolain, kuntoutuksen, aikuissosiaalityön, toi- meentulotuen ja työllistämisvastuiden uudis- tukset edellyttävät huomattavaa panostusta työelämässä olevien osaamisen vahvistami- seen. Myös kokonaan uusi, 1.3.2016 voimaan tullut Laki sosiaalihuollon ammattihenkilöistä (817/2015) nostaa uudella tavalla esille kysy- mykset ammattihenkilöiden osaamisen yllä- pitämisestä ja asiakasturvallisuuden varmistamisesta.

Osaamisen vahvistamisen ja erikoisosaami- sen syventämisen tarpeeseen vastaamiseksi sosiaalityön koulutusyksiköt järjestivät vuo- sina 2000–2016 valtakunnallisena yhteistyö- nä erikoissosiaalityöntekijän koulutusta, jo- ka suoritettiin ammatillisena lisensiaatintut- kintona (Hietamäki & Kantola 2010). Tutkin- tokoulutusta toteutettiin viidellä sosiaalityön erikoisalalla, joista yksi oli kuntouttava sosi- aalityö. Kaikilta ammatillisen lisensiaatinkou- lutuksen erikoistumisaloilta on valmistunut yli 180 lisensiaattia. Kuntouttavasta sosiaali- työstä valmistuneita on 45.

Vaikka tutkintoperusteinen ammatillinen lisensiaatinkoulutus on tullut tiensä päähän, erikoistumiskoulutuksen tarve ei ole poistunut. Työelämässä on todettu olevan valtava määrä lisä- ja täydennyskoulutusta tarvitsevia, jotka ovat hakeneet osuvamman koulutuksen puut- teessa apua tutkintoon johtavasta koulutuk- sesta (Lehtinen 2012). Korkeakoulutettujen mahdollisuuksia tutkinnon jälkeiseen osaa- misen päivittämiseen on myös pidetty riittä- mättöminä, minkä vuoksi opetus- ja kulttuu- riministeriö päätti valmistella korkeakoulute- tuille työelämän tarpeisiin nopeasti ja jous- tавasti reagoivan uuden koulutusmuodon, eri- koistumiskoulutuksen (Asiantuntijuus edellä 2013). Näiden koulutusjärjestelmämuutosten myötä yliopistot päättivät myös sosiaalityön osalta uudistaa ammatillisena lisensiaatintut- kintona järjestettävän koulutuksen uusimuo- toiseksi erikoistumiskoulutukseksi (Lähteinen & Tuohino 2016).

Kuntouttava sosiaalityö on yksi erikoistu- miskoulutuksen erikoisaloista. Muita erikois- tumisaloja ovat hyvinvointipalvelut, lapsi-, nuoriso- ja perhesosiaalityö sekä rakenteelli- nen sosiaalityö. Erikoistumiskoulutusten laa- juus on 70 opintopistettä. Kaikkien erikoisalo- jen koulutus on käynnistynyt joko syksyllä 2016 tai alkuvuodesta 2017. Erikoistumiskou- lutus suoritetaan oman työn ohessa opiskel- len noin kahdessa ja puolessa vuodessa. Sen tavoitteena on vastata työelämän osaamistar- peisiin tarjoamalla vaihtoehto osaamisen päi-

vittämiseen ja syventämiseen vahvasti omaan työhön kiinnittyneenä. Koulutuksen suunnittelu nojautuu laajaan selvitykseen sosiaalityön erikoisosaamisesta. Työelämän asiantuntijat osallistuivat aktiivisesti koulutuksen kehittämiseen ja olivat mukana määrittämässä koulutuksen erikoisaloja sekä osaamistavoitteita ja koulutussisältöjä. (Lähteinen & Tuohino 2016.)

Erikoissosiaalityöntekijän koulutuksen tarkoituksena on parantaa sosiaalityöntekijöiden asiantuntemusta tarjoamalla mahdollisuus tutkinnon jälkeisen osaamisen täydentämiseen. Erikoistumiskoulutuksen suoritettuaan sosiaalityöntekijä kykenee aiemman työkokemuksensa ja sitä täydentävän, erikoistumiskoulutuksessa hankkimansa tiedon pohjalta työskentelemään vaativissa asiantuntijatehtävissä valitulla sosiaalityön erikoisalalla. Valmistuttuaan erikoissosiaalityöntekijä hallitsee lisäksi omaan työhönsä kohdistuvan tutkivan ja kehittävän työskentelyotteen ja pystyy käyttämään tieteellistä tutkimustietoa erikoisalansa ammatillisten käytäntöjen analysoinnissa, arvioinnissa ja kehittämisessä. Erikoistumiskoulutuksen yleiset tavoitteet on määritelty valtioneuvoston asetuksessa (Valtioneuvoston asetus... 794/2004; 20 a §).

Koulutusta järjestetään osana Valtakunnallisen sosiaalityön yliopistoverkosto Sosnetin toimintaa. Uusimuotoisen kuntouttavan sosiaalityön erikoistumiskoulutuksen ensimmäisen toteutuskerran vastuuyliopistona on Lapin yliopisto, ja se toteutetaan yhteistyössä Tampereen ja Turun yliopistojen kanssa. Verkostoyhteistyö on ollut tärkeä voimavara koulutuksen järjestämisessä. Se mahdollistaa kunkin yliopiston tutkimusprofiilin ja erikoisosaamisen hyödyntämisen koulutuksessa.

Kuntouttavan sosiaalityön erikoisalalle valittiin 20 opiskelijaa eri puolilta Suomea. Opiskelijat työskentelevät pääosin sosiaalityöntekijän tehtävissä kunnissa ja sairaanhoitopiireissä sekä erilaisissa kehittämis- ja johtotehtävissä.

Kuntouttavan sosiaalityön tavoitteet ja sisältö

Kuntouttavan sosiaalityön erikoistumiskoulutus kohdentuu erityisesti vaativissa elämäntilanteissa elävien ja haavoittuvassa asemassa olevien aikuisten parissa tehtävään kuntouttavaan sosiaalityöhön. Koulutus tuottaa erikoisosaamista kuntouttavan sosiaalityön ammattikäytäntöjen ja palvelujärjestelmän tutkimusperustaiseen kehittämiseen. (Rajavaara & Karjalainen 2012.)

Kuntouttavalla sosiaalityöllä (empowering social work) viitataan monimuotoiseen muutostyöhön. Päämääränä on vahvistaa ihmisten arjessa selviytymistä ja tukea sellaisia sosiaalisia vuorovaikutussuhteista, jotka lisäävät yhteiskunnallista, yhteisöllistä ja yksilöllistä toimijuutta ja osallisuutta. Kuntouttava sosiaalityö toteuttaa sosiaalihuoltolain (1301/2014, tullut voimaan 1.4.2015) mukaista sosiaalista kuntoutusta. Sitä tarvitaan elämäntilanteissa, joissa ihmisten ja erilaisten ryhmien täysivaltainen toiminta on vaikeutunut tai vaikeutumassa. Tavoitteena on luoda, palauttaa ja ylläpitää omaehtoisen selviytymisen, hyvän elämän ja toimintakyvyn edellytyksiä, ehkäistä syrjäytymistä ja tukea asiakkaiden itsenäisiä ja myönteisiä elämänvalintoja sekä täysivaltaista kansalaisuutta. Kuntouttavan sosiaalityön fokuksena on myös nostaa esille sellaisia sosiaalisia ongelmia, jotka altistavat erityisesti haavoittuvassa asemassa olevia ihmisiä syrjäytymiselle. Kuntouttavan sosiaalityön orientaatiota tarvitaan ennen muuta kuntien aikuissosiaalityössä, päihde-, mielenterveys-, kuntoutus-, vammais-, vanhus- ja maahanmuuttajatyössä sekä terveys- ja rikosseuraamustyössä.

Tällä hetkellä kuntouttavan sosiaalityön erikoisosaamista edellyttävät muun muassa työikäisten monimutkaistuneet ongelmat, pitkäaikaistyöttömyys, päihde- ja mielenterveysongelmat ja köyhyys. Erikoisalaopinnoissa syvennetään tämänkaltaisiin ongelmiin vastaamisen osaamista ja kehitetään samalla asiakaslähtöisiä ja vaikuttavia aikuissosiaalityön työprosessien ja sosiaalisen kuntoutuksen menetelmiä.

Koulutuksen valmistelussa huomioitiin uudet ja ajankohtaiset sosiaalityön asiantuntijuuden osaamisvaateet. Erityisesti moniammatillisen sosiaalisen ja terveyden näkökulmia yhdistävän kuntouttavan työotteensa osaamisen merkitys kasvaa sosiaalityössä. Muutokset edellyttävät kuntouttavan sosiaalityön suunnittelulta, palvelujen organisoinnilta ja koordinoinnilta uusia työmenetelmiä, laadun kehittämistä ja tutkivaa työtettä.

Lopuksi

Monen erikoistumiskoulutukseen hakeutuneen sosiaalityöntekijän maisteriksi valmistumisesta on kulunut jo vuosia, jolloin erikoistumiskoulutus tarjoaa mahdollisuuden ajantasaistaa omaa sosiaalityön tutkimuksen ja teoreettisten perusteiden hallintaa. Erikoistumiskoulutukseen osallistuvilta opiskelijoilta saadun palautteen perusteella koulutus vahvistaa oman työn teoreettisen perustan ymmärrystä sekä taitoa analysoida omaan työhön heijastuvia yhteiskunnallisia ilmiöitä ja prosesseja. Se mahdollistaa tutkimusperustaisen sosiaalityön ankkuroitumisen osaksi sosiaalityön käytäntöjä.

Vaikka opinnoissa on vahva kytkös työelämään ja opiskelijoiden tekemät lopputyöt ovat sidoksissa työpaikalla havaittuihin kehittämistarpeisiin, koulutukseen osallistuminen tuottaa tarpeellista kriittistä etäisyyttä käytäntöön ja palvelujärjestelmään. Kriittinen etäisyys ja reflektio mahdollistavat osaamisen syventämisen sekä uusien toimintatapojen ja -käytäntöjen kehittämisen. Koulutuksesta saakin hyvä eväitä kehittämis- ja vaikuttamistyöhön.

Aika näyttää, millaisena koulutus juurtuu sosiaali- ja terveydenhuollon kentälle ja toisaalta myös yliopistojen koulutusjärjestelmään. Sosiaalipalvelujen ja sosiaalityön asema sosiaali- ja terveydenhuollon uudistuvissa rakenteissa on edelleen avoin. Haasteena on, millaisia työtehtäviä koulutuksesta valmistuneille avautuu ja minkälaisia urakehitysmahdollisuuksia uudet sote-rakenteet voivat luoda erikoissosiaalityöntekijöille. Kyky innovaati-

oihin, johtamis-, tutkimus- ja kehittämisosaaminen sekä palvelujen järjestämisen ja tuotantoon liittyvät taidot ovat enemmän kuin tarpeen lähivuosina. Monialaisen arviointi- ja kehittämisosaamisen odotukset koskettavat kaikkia sosiaalityön ammattilaisia. Erikoistumiskoulutus voi vahvistaa edellytyksiä sosiaali- ja terveydenhuollon asiakaslähtöiseen uudistamiseen.

Erikoissosiaalityöntekijän koulutus

- Uusimuotoisen erikoistumiskoulutuksen laajuus on 70 op. Siihen sisältyy 10 op laajuinen lopputyö, joka nivoutuu oman työn kehittämiseen. Koulutus suoritetaan reilussa kahdessa vuodessa työn ohessa.
- Erikoissosiaalityöntekijän koulutuksen alat: 1) Hyvinvointipalvelut, 2) Kuntouttava sosiaalityö, 3) Lapsi-, nuoriso- ja perhesosiaalityö ja 4) Rakenteellinen sosiaalityö.
- Koulutus toteutetaan monimuoto-koulutuksena, johon sisältyy 16 vastsuuyliopistojen paikkakunnilla pidettävää lähiopetuspäivää. Koulutus on maksullinen, ja opintomaksu voi jakautua työnantajan ja opiskelijan kesken ja se voidaan maksaa erissä.
- Kuntouttava sosiaalityö: Koulutus kohdentuu vaativissa elämäntilanteissa elävien aikuisten parissa tehtävään kuntouttavaan työhön ja vahvistaa erikoisosaamista ammattikäytäntöjen ja palvelujärjestelmän tutkivaan kehittämiseen. Vastuuyliopistona on Lapin yliopisto, mutta koulutus toteutetaan yhteistyössä Tampereen ja Turun yliopistojen kanssa.
- Lisätietoa: sosnet.fi/erko

Sanna Hautala, dosentti, sosiaalityön yliopistonlehtori, Lapin yliopisto

Sanna Lähteinen, YTM, suunnittelija, Lapin yliopisto

Riitta Granfelt, dosentti, sosiaalityön yliopistonlehtori, Turun yliopisto

Kirsi Juhila, sosiaalityön professori, Tampereen yliopisto

Valtakunnallinen sosiaalityön yliopistoverkosto Sosnet

Lähteet

- Asiantuntijuus edellä (2013) Korkeakoulujen uusi erikoistumiskoulutus. Opetus- ja kulttuuriministeriön työryhmämuistioita ja selvityksiä 7. Helsinki: Opetus- ja kulttuuriministeriö.
- Hietamäki J, Kantola H (2010) Sosiaalityön ammatillisen lisensiaatinkoulutuksen arviointitutkimus. Sosiaalityön julkaisusarja 7. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto.
- Laki sosiaalihuollon ammattihenkilöistä 817/2015.
- Lehtinen E (2012) Korkeakoulutuksen rakenteiden pitäisi tukea aikuiskoulutusta. Aikuiskasvatus 32 (4), 298–302.
- Lähteinen S, Tuohino N (2016) Sosiaalityön erikoisosaamista vahvistamassa - erikoissosiaalityöntekijän koulutus vastaamassa toimintaympäristön muutoksiin. Sosiaalipolitiikan ja sosiaalityön tutkimuksen aikakauslehti Janus. 24 (2), 185–193.
- Rajavaara M, Karjalainen V (2012) Sosiaalinen kuntoutus lakisääteiseksi – mikä muuttuu? Kuntoutus 4, 3.
- Sosiaalihuoltolaki 1301/2014.
- Valtioneuvoston asetus yliopistojen tutkinnoista ja erikoistumiskoulutuksista 794/2004.